

**NENE HATUN ANAOKULU
REHBERLİK SERVİSİ**

ANNE BABA TUTUMLARI

SEVGİLİ ANNE BABALAR

Bu bültenimizin konusu anne baba tutumları. Çünkü araştırma ve gözlemler artık çok net bir şekilde göstermektedir ki aile, çocuğun kişiliğinin temel dinamiklerinin olduğu en önemli kurum. Kişinin sosyalleşmesinde; insanlar ile uyumlu ilişki geliştirmesinde, kendi kendine yetebilmesinde, sağlıklı sosyalleşmesinde, bağımsızlığını kazanmasında, dışa dönük bir birey olmasında, kendine güven duymasında, anti sosyal kişilik yapısına bürünmesinde, uyumsuz ilişkiler geliştirmesinde kısaca sosyal ya da bireysel anlamda kişilik oluşturmada aile etkin biçimde rol oynamaktadır. Özellikle çocuğun kişiliğinin büyük ölçüde şekillendiği 0-6 yaş döneminde sizin tutumunuz, yaklaşım ve yetiştirme tarzınız çocuğun yetişkinlik dönemindeki davranışlarına da bir ayna tutuyor. Bunun için kendi tutumlarınızı gözden geçirmeniz oldukça önemli. Unutmayın ki farkındalık değişimin ilk aşamasıdır. Farkındalık ise bilgi düzeyimiz arttıkça gelişir. Hatalı tutumlarımızı değiştirmek ve dönüştürmek için öncelikli olarak farkındalık kazanmak zorundayız ki olumlu tutum ve davranışları edinmek bir ihtiyaç haline gelsin. Ancak sadece farkında olmak var olan durumu değiştirmeye yetmiyor. Bunun için ciddi bir emek, sabır ve azim ile yola koyulmalı, eyleme geçmelisiniz. Yalnız o zaman alışkanlıklarınızın esiri olmaktan kurtulabilirsiniz. Çünkü sizin tutumlarınız, yaklaşım tarzınız da zamanla birilerinin etkisiyle bu hale geldi. Toplumun değer yargıları, çocukluk deneyimleriniz, çocuğunuzla ilgili beklentileriniz, anne- baba olmaya hazır olup olmamanız ve daha pek çok şey sizin tutumlarınızı şekillendiren başlıca etmenler. Tüm bunlarla yüzleşmek kolay olmasa da ilk adımı atmak ve kararlılıkla sürdürmekle tüm bu çabalara değecek bir değer elde etmiş olacaksınız. Keyifli, farkındalık dolu okumalar diliyorum.

Haydi, gelin ebeveyn olarak çocuğumuza nasıl bir tutum sergiliyoruz, nasıl bir kişilik yaratıyoruz bir göz atalım;

A-YANLIŞ (OLUMSUZ) AİLE TUTUMLARI

1-OTORİTER, BASKICI ANNE BABA TUTUMLARI

Çocuğunu, belirli bir ideal peşinde ve belirli kalıplar içinde, adeta küçük bir yetişkin yapma çabasıyla yetiştirmeye çalışan anne babalardır. Bütün kontrol anne ve babadadır. Çoğunlukla anlayışsız, hoşgörüsüz, katı ve baskıcı bir tutum içindedirler. Çocuğun hata ve yanlış yapma hakkı yoktur. Çocuk korkmazsa kurallara uymaz mantığıyla hareket ettikleri için çocuğun en basit hatasını cezalandırırlar. Anne baba isteklerinden ödün vermez çünkü

onlar hep haklıdır. Çocuğunu anlama onun seviyesine inme çabasını göstermezler. Baskıcı ve otoriter ailenin verdiği eğitimde ceza verici bir yaklaşım vardır. Aile cezayı iyi bir ders olsun, bir daha hata yapmasın mantığı ile verir ve bu cezalar genelde çocuğa göre ağır cezalardır. Çocuğun en doğal hakları bile çocuğa uslu olmasının bir ödülü olarak verilir. Baskıcı tutum deyince akla ilk gelen örnek zor kullanmak olsa da, sevgi esirgeyerek istediklerini yerine getirtme de baskıcı tutuma örnektir. ("Sınavdan 100 almazsan çok üzülürüm" "Senin annen olmam bak!" vb.). Çocuk anne babanın kurallarını yerine getirme çabasında olduğu için kendini ifade edemez. Ailenin belirlediği kurallar ve sınırlar içinde çocuklarını kendine özgü yapıları adeta yok sayılır.

Çocuk Üzerindeki Etkileri

Bu tutumla yetişen çocuklar; saldırgan ve uyumsuz davranışlar gösterirler, Arkadaşlarına evde karşılaştığı olumsuz davranışları sergiler, sürekli eleştirildikleri için benlik saygısı geliştiremedikleri görülür.

Çocuğun kendine güven duygusu oluşmaz. Yaratıcılık engellenir. Karar verme becerileri gelişmediği için kriz durumlarıyla mücadelede yetersizdirler. Başkalarının aldığı kararları uygulamayı tercih ederler. Hayatları boyunca pasif ve edilgen bir kişilik sergilerler.

Hata yapanlar mutlaka cezalandırılmalıdır görüşünü benimserler. Rutin ve sınırları belli olan iş ve meslekleri seçerler. En küçük bir hatada bile hoşgörülerini olmayabilir. Okul yaşamlarında fazla başarılı olamazlar. Anne-babalarının (veya bir otoritenin) olmadığı ortamlarda kendilerini boşlukta hissederler ve bir otorite bulma arayışı içine girerler.

2- AŞIRI HOŞGÖRÜLÜ (SERBEST) ANNE BABA TUTUMLARI

Bu tutumda çocuk ailede üstünlük sahibi olan tek kişidir. Çocuk aileyi yönetir, her istediği yapar, istemediği şeyler ise yapılmaz. Genellikle geç yaşta çocuk sahibi olan ya da tek çocuk sahibi olan ailelerde bu tutuma sıklıkla rastlanır. Ailelerden bir tanecik çocuğum var onun istediğini yapmayacağım da ne yapacağım, biz onun için yaşıyoruz sözcüklerini sıklıkla duyabiliriz. Çocuk merkezci ailelerde, çocuğun aşırı hareket ve davranış serbestliği vardır. Kendine veya başkalarına zarar verecek davranışlar bile denetim altında tutulmamaktadır. Böyle bir durumda çocuk neyi yapıp neyi yapmaması gerektiğini bilmemektedir. Çünkü aile tarafından bu sınırlar çizilmemiştir. Ebeveynlerle çocuk arasında sağlıklı bir ilişkinin olmaması ve çocuğa abartılmış bir sevgi gösteriliyor olması çocuğun doyumsuz bir birey olmasına yol açar. Bu çocuğun sosyalleşmesini olumsuz yönde etkiler. Böyle bir ortamda yetişen birey her isteğinin yerine getirileceğini zanneder ancak sosyal bir ortamda kurallarla karşılaşınca hayal kırıklığına uğrar ve isteklerini yerine getirtmek için baskı uygulaması da onun sevilmeyen bir insan olmasına ve toplumdaki dışlanmasına yol açar.

Çocuk Üzerindeki Etkileri

Her istediğinin, istediği an, başkası tarafından yapılmasına alışır; kural ve sınır tanımaz. Her istediği hemen yapıldığından, duygu/istek ve dürtülerini denetlemeyi, sabır göstermeyi öğrenemez. Doyumsuz bir kişilik yapısı edinebilir.

Dediği olmayınca aşırı öfke, kızgınlık duyguları yaşar. Kuralsızlığa alışır, kuralları olan ortamlara uyum sağlamakta zorlanır.

Bencil, sorumsuz, kırılgan, her dediğinin anında olmasını isteyen, sabırsız, şımarık, anti sosyal, kurallara uymayan bir kişilik geliştirebilirler. Sosyal ortama girdiklerinde ve her dediklerinin olmadığını gördüklerinde hayal kırıklığına uğrar, kendi kabuklarına çekilebilir ya da saldırgan olabilirler.

3-İLGİSİZ ANNE BABA TUTUMLARI

Çocuğun davranışları karşısında ilgisiz ve vurdumduymaz davranışlar sergileyen anne babalardır. Bu tip aileler için çocuğun varlığı ile yokluğu belli değildir. Bu gruba giren anne babalar genellikle hoşgörü ile boş vermeyi birbirine karıştırmaktadırlar. Çocuk anne babayı rahatsız etmediği müddetçe, çocukla ilgili problem yoktur, eğer çocuk anne babayı rahatsız ederse o zaman çocuk ile ilgili gündem oluşur. Bu gündem daha çok şikayetlerle doludur. Bu tip ailelerde çocuk fiziksel ve duygusal yalnızlığa itilmektedir. Çocuğun hareketlerinin görmezlikten gelinerek dışlanması söz konusudur. Anne, baba, çocuk arasında iletişim kopukluğu vardır. Ailenin çocuğa tepkileri düşük seviyededir.

Çocuk Üzerindeki Etkileri

Çocuk dikkat çekmek için etrafına zarar verebilir. İnsanlarla ilişki kuramaması sonucu sosyal gelişmesinde gecikme ve saldırganlık sergileyebilir. Sözlü iletişim yetersizliğinden dolayı dil gelişiminde gecikme, konuşma bozuklukları ortaya çıkabilir. Özgüven sorunu yaşar, hayattan ve kendisinden beklentisi olmaz.

4-DENGESİZ, KARARSIZ, TUTARSIZ ANNE BABA TUTUMLARI

Çocuğun belirli bir davranışı anne baba tarafından farklı yorumlanır. Anne babalar aynı davranışı kimi zaman normal karşılarken kimi zamanda cezalandırabilirler. Bu durum daha çok anne veya babanın o anki psikolojik durumu ile ilintilidir. Anne veya baba yorgunsa, başka zaman normal olan davranış o an için yapılmaması gereken bir davranıştır. Bu durumda çocuk neyin doğru neyin yanlış olduğunu anlayamamaktadır.

Tutarsız anne baba tutumlarını içeren bir diğer tutum ise, anne için doğru olan bir şeyin baba için yanlış olması veya tam tersi durumun oluşmasıdır. Anne ve baba farklı disiplin anlayışı geliştirebilirler. Anne ve baba mutlaka aynı görüşe sahip olmalıdır, biri olumsuz davranışı hoş görüp diğeri ceza uygulamamalıdır. Baba çocuğa bir suç işlemesi sonucunda bir ceza verdiğinde anne hemen annelik şefkati ile çocuğunu kucaklayıp sevmemelidir. Bazen anne babalar çocuğun verdiği tepkilere karşı nasıl davranması gerektiği konusunda kararsız kalabilmektedir. Bazen gülüp geçmekte bazen de acaba hatalı mıyız? şeklinde düşünmektedir. Bu tip ailelerde çocuğun yanında eşler birbirlerini eleştirmekte sakınca görmezler. Çocuk söz dinlesin diye ilk önce yumuşak konuşurlar, sabırları zorlanınca seslerini yükseltip tehditler savurmaya başlarlar, kendini suçlu hisseden anne diz çöküp çocuktan özür diler. Çocuk hangi davranışının tepki alacağı konusunda herhangi bir fikre sahip değildir.

Anne babaların çocuklar hakkındaki tutarsız ve ayrımcı davranışlarından bir başkası ise kız erkek çocuk ayrımıdır. Genelde erkek çocuklar kız çocuklara oranla daha ayrıcalıklıdır. Erkek çocuklar el üstünde tutulurken kız çocuklar daha geri planda yer almaktadır. Bazı ailelerde ise bu durum tam tersi olabilmektedir. Büyük çocukların yetişme tarzı ile küçük çocukların yetiştirilme tarzları arasında da farklılıklar görülmektedir. İlk çocuğu yetiştirirken

Bir Öykü:

"İyi" niyetli ve yardımsever arkadaşım ile bir gün doğada gezerken, kozasından çıkmaya çalışan bir kelebek gördük. Kelebek kozanın liflerinden çıkmaya çalışmaktaydı. Yardımsever arkadaşım hemen kelebeğin imdadına koştu. Dikkatlice kozanın liflerini sıyırdı, kozayı araladı ve kelebeğin fazla çabalamadan kozadan çıkmasını sağladı. Ancak, kelebek kozadan her ne kadar kolay çıktıysa da biraz çırpındı ve uçamadı. Yardımsever arkadaşımın göz ardı ettiği nokta şuydu: Kanatlar ancak kozadan çıkma çabaları ile güçlenir ve uçuşa hazırlanır. Kelebek kendini kurtarma çabalarıyla aslında kaslarını geliştirmekte, kendini ayakta tutacak, güçlü kılacak, uçmaya hazırlayacak hareketleri çabalarıyla öğrenmekteydi. Yardımsever arkadaşım, kelebeğin işini kolaylaştırarak güçlenmesine engel olmuştu. Kelebek hiçbir zaman özgürlüğü tanımadı, hiçbir zaman gerçekten yaşamadı."

Amerikalı Psikiyatrist RUTH SANFORD

6-MÜKEMMELİYETÇİ ANNE BABA TUTUMLARI

Mükemmeliyetçi anne babalar, çocuklarının gösterdiği başarıyı yeterli bulmayan, çocuklarından hep daha fazlasını bekleyen anne babalardır. Çocuklarının diğer çocuklardan daha başarılı olmasını isterler, bu nedenle çocuklarına gelişim düzeylerinin çok üstünde çalışmalar yaptırırlar. Çocukları bu çalışmalarla ilgilenmez ya da bekledikleri düzeyde başarı gösteremezse, çocuklarının kapasitesinden şüphe duyarlar. Bu anne babalar çocuklarını sık sık başka çocuklarla **KIYAS**larlar, çocuğun yaptığı şeylerde hep kusur bulurlar. Çocuklarını başarıları oranında severler. Mükemmeliyetçi anne babalar kendi hayatlarında da mükemmeliyetçi bir eğilim içindedirler. Her seçimde, her işte mükemmel ararlar. Evlerini katı kurallarla yönetirler. Bu tutumları çocuk yetiştirme tutumlarına da yansır.

Çocuk Üzerindeki Etkileri

Bu tutumla yetişen çocuklar, kendi durumları ile kendisinden beklenenler arasında sıkışıp kalmıştır. Fikirleri genellikle çok katıdır. Her işte üstün olmak isterler ve bunu başaramadıkları noktada hayal kırıklığına uğrarlar. Tüm bunlardan kaynaklı olarak çalışmayı tamamen bırakabilir ve aşağılık duygusu geliştirebilirler. Bu çocuklar, kendileri için değil sırf anne babaları mutlu olsun diye yaşamaya başlarlar. Kendilerine olan güvenleri hemen hemen hiç yok gibidir. Yaratıcılıkları gelişmez. Sessiz çekingen, başkalarının etkisinde kolayca kalabilen çocuklardır. Sürekli eleştirildiği için aşağılık duygusu geliştirebilirler. Hoşgörü göstermezler ve dıştan denetimlidirler.

B-DOĞRU (OLUMLU) AİLE TUTUMLARI

1-GÜVEN VERİCİ, DESTEKLEYİCİ, DEMOKRATİK AİLE TUTUMLARI

Güven verici, aile tutumunda çocuklara karşı hoşgörü ve destekleme vardır. Anne baba çocuğunu olduğu gibi kabul edip destekler. Çocuklarına karşı sevgi doludurlar. Çocuğun ilgilerini, yeteneklerini göz önünde tutarak, yeteneklerini gerçekleştirebileceği ortamlar hazırlarlar. Anne baba birbirlerine ve çocuğa olan duygularında açık davranır.

Aile içinde güven ve şeffaflık vardır. Problemlerle nasıl baş edebileceğini birlikte araştıran, huzurlu bir aile ortamı vardır. Anne babalar çocuklarına karşı hoşgörülüdürler, onları desteklerler, çocuklarıyla ilgili kararlar alırken seçenekler sunarlar, çocuğun seçtiği davranıştan ders almasına izin verirler. Aile ortamı çocuğa kendini anlatma özgürlüğü veriyorsa

çocuk sağlıklı biçimde gelişir aileyi ilgilendiren kararlar alınırken çocuğun fikri sorulur. Çocuğun fikirleri ne kadar mantıksız ve basit olursa olsun mutlaka saygıyla dinlenir, çocuk susmaya değil konuşmaya teşvik edilir. Böyle bir ailede evde ve toplumdaki kuralların sınırları bellidir. Çocuk neyi nerede yapacağını veya yapmayacağını bilir.

Evde uygulanacak kuralları çocuklarıyla birlikte belirlerler ve bu kurallara herkes uyar. Anne ve baba çocuğa davranışlarıyla iyi bir modeldir. Çocuklarından görmek istemedikleri davranışı kendileri de yapmak istemezler. Çocuk belirli sınırlar içinde özgürdür. Çocuğa şiddet ve duygusal yaptırım gücü yerine, anlatarak ikna etmeye çalışırlar. Eğer aile ortamı çocuğa kendi benliğini, kimliğini duygu ve düşüncelerini anlatma özgürlüğü veriyorsa çocuk sağlıklı biçimde olgunlaşır.

Çocuk Üzerindeki Etkileri

Bu tutumla yetişen çocuklar; sosyalleşmiş, işbirliğine hazır, arkadaş canlısı, duygusal ve sosyal açıdan dengeli bireylerdir. Çocuk nerde ne yapması gerektiğini bilir. Saygılı, sorumluluklarını bilen ve çevresi ile olumlu ilişkiler kurabilen bireylerdir.

Bu çocuklar, özgüven sahibi olurlar. Kendini rahat ve kolayca ifade edebilir. Çocukta asilik ve kavgacılık görülmez. İleriki yaşlarda kendi ayakları üzerinde rahatça durabilir. Farklı hobilere yönelmesi daha sık görülür.

KAYNAKÇA:

-MEB Okul Öncesi Aile Destek Eğitim Rehberi, Ankara: MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, 2013

-Yavuzer, Haluk, (2011), "Anne Baba Tutumları", 2. Basım, Timaş Yayınları

-Yörükoğlu, Atalay, (1996), "Çocuk Ruh Sağlığı", 20. Basım, Özgür Yayınevi

Çocuk Ne Yaşarsa Onu Öğrenir

Eğer bir çocuk sürekli eleştirilmişse,

Kınama ve ayıplamayı öğrenir.

Eğer bir çocuk alay edilip aşağılanmışsa,

Sıkılıp, utanmayı öğrenir.

Eğer bir çocuk sürekli utanç duygusuyla eğitilmişse,

Kendini suçlamayı öğrenir.

Eğer bir çocuk hoşgörü ile yetiştirilmişse,

Sabırlı olmayı öğrenir.

Eğer bir çocuk hakkına saygı gösterilerek büyütülmüşse,

Adil olmayı öğrenir.

Eğer bir çocuk kabul ve onay görmüşse,

Kendini sevmeyi öğrenir.

Eğer bir çocuk aile içinde dostluk, arkadaşlık görmüşse,

Bu dünyada mutlu olmayı öğrenir.

